

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 216 | שנה ד' | פרשת ואתחנן | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

עדיין חביבים לפני ה'

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (ואתחנן ו. ד)

בשיחה למען הארגון "לב לאחים" בשידור ישיר לחו"ל אמר רבנו בתו"ד: והנה אחד מהדברים שצריך לחזק וזה מהדברים הכי חשובים, מה שידוע שהיה תמיד בכלל ישראל שהכי חשוב!

זה הענין של קריאת שמע "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". מה כתוב כאן? כתוב כאן שקבלת "מלכות שמים" צריך כל יהודי כל יום לקבל על עצמו כמה פעמים ביום! זה מהדברים הכי חשובים שבכלל ישראל.

כי בן אדם, כל זמן שהוא לא מקבל על עצמו מלכות שמים, חסר בכל ה"ידישקייט" שלו, ולכן שמע ישראל היה תמיד הדבר הכי חשוב! ויש הרבה אנשים שהם כ"כ רחוקים, שהם לא יודעים בכלל שיש מלכות שמים בעולם, ודבר זה מנסים להשריש בלב ילדי ישראל ואצל המבוגרים דבר ראשון "לקבל על עצמם מלכות שמים".

ונזכיר דבר אחד, מה שמוזכר דבר נורא! בספר אבודרהם [בענינים של קריאת שמע] וז"ל: כתב ר' אליעזר מגרמזא (הוא בעל הרוקח, שידוע שהיה בעל רה"ק והיה לו גילוי אליהו שלמד עמו, והי' אדם גדול מאד, אחד מבעלי התוספות). מפני מה נתן לישראל לייחד שמו של הקב"ה בלשון שמיעה - "שמע ישראל" (מה פתאום אמר הקב"ה שיאמרו בלשון שמיעה? "שמע ישראל". הרי שמע ישראל, זוהי לא כפי הכונה הנכונה שהרי לא מתכוונים שישמעו, רק שיקבלו ויבינו, ולא רק שמיעה, דוכי שמיעה לחוד זה מה שחשוב כאן?) ולא נתן בלשון הסכת ישראל או בלשון האזנה שכך פירושו של שמע, הבינו או השכילו שה' אלקינו ה' אחד. (ומפרש הטעם) משלו משל למה הדבר דומה, למלך שזמן כל

עבדיו לסעודה, הושבים בקתדראות של זהב (כמין כסאות של זהב) והעלה להם כל מעדני עולם על גבי שלחנות של זהב, והכין לעצמו שלחן אחד קטן של זהב, כמו שסדר לעבדיו (אותו הדבר כמו שעשה לעבדים) והעלה עליו מאותם המעדנים שהכין לעבדיו. (הכל בדיוק כמו שעשה לעבדיו). אמר המלך, במה יהא ניכר שאני מלך? (האיך יכירו שאני אחרת מכולם, שאני המלך) לך הבא לי שני כוסות של "מרגליות" שיש לי בבית גנזי. ושים אותם על שלחני, ובהם יכירו כל הנכנסים שאני מלך. (דבזה יראו שיש משהו אחרת מכולם. ובהו יהא ניכר שהוא המלך). הלך העבד להביא שני הכוסות, וכשהוציא הכוס הראשון מן התיבה, נפל מכסה התיבה ונשבר! נתרשלו ידיו של עבד. (שלא היה יודע מה לעשות). אמר המלך, ולמה העבד מעכב? (למה הוא מחכה) אמרו לו, אדוננו המלך, נשבר כוס אחד שבידיו. אמר להם, יבוא בכוס השלם ואשתמש בו, ויכירוני שאני מלך (אם אין שתיים, לכל הפחות שיהיה אחד ובכך יכירו שהוא המלך) והמלך זה הקב"ה, והעבדים אלו ישראל, שזמנם לסעודה בהר סיני, ביום מתן תורה, (זוהי הסעודה, מה שנתן את התורה זוהי סעודה!) והשרה שכינתו עליהם, והם אמרו (שמות כ"ה ז') "נעשה ונשמע" (אלו הם ב' הכוסות, כוס אחד זה נעשה, וכוס אחד זה נשמע) חטאו בעגל ואמרו (שם ל"ב, כ"ג) קום עשה לנו אלהים, ואבדו זכות של נעשה (ע"י שעשו את העגל).

אמר הקב"ה, במה שנשאר בידם, והוא זכות של "נשמע", (שזה נשאר עדיין, הנשמע!) בו יהיו מיחדים את שמי בכל יום, ותעמוד להם זכות לדורות. לפיכך נתן להם יחוד שמו הגדול בלשון שמיעה, עכ"ד.

אומר כאן הרוקח, דבר נורא! דבשעה שמזכירים "שמע" הקב"ה שמח מפני שנזכר שכלל ישראל עדיין טוב. יש לכלל ישראל עדיין מעלה, כוס אחד עוד נשאר - ה"נשמע".

אמנם ה"נעשה" התקלקל ונשבר, אבל הקב"ה הרי כ"כ אוהב את כלל ישראל, ואפי' אם רק מזכירים משהו מהאהבה שהקב"ה אוהב את כלל ישראל, יש כזו שמחה לפניו, ומבקש לכל הפחות שיזכירו תיבת "שמע" שבוה מרמזים על הענין הזה שנשאר ה"נשמע".

זה מה שצריך לטעת ולהשריש בלב של ישראל, לידע כי אנחנו עדיין חביבים אצל הקב"ה. ובה שמכניסים את כלל ישראל להאהבה לדעת האיך הקב"ה אוהב אותנו, זה הרי מרומם אותנו והקב"ה שמח במה שאנחנו מתייחדים עמו וזוהי ההנאה הכי גדולה כשרואה שכלל ישראל מתקרבים ומתדבקים אליו, ומזכירים תיבת נשמע, שזה מזכיר את "הגעגועים" שהיו בשעת מתן תורה.

והנה בודאי כולנו יודעים שתורה זה "געוואלדיג" [זה הדבר הכי גדול] ואין שום דבר כ"כ גדול כמו תורה. אבל בכל זאת, כמו שהזכרנו קודם, מה שרואים יותר בחז"ל, עד כמה שמחשיבים את הענין של תורה, שזה יוצא מגדר הרגיל ואי אפשר לתאר בכלל! זה צריך להביא שיראו להכניס יותר ויותר אנשים "ביתר התלהבות", כדי שידעו להחשיב את התורה.

עניני לא תחמוד

"ולא תחמד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך" (ואתחנן ה. יח) ויתכן שבא לאפוקי עניני כבוד וכדו' שאין עוברים בלא תחמוד.

ויל"ע החומד ב' חפצים האם עובר בב' לאיים? ועוד יל"ע החומד קופסה ובה כמה מיני פירות וכדו' האם הכל כאחד או כמנין הדברים שבתוכה? החומד חפץ ששייך לכמה אנשים מסתבר שעובר ב' לאוין.

כנגד עישון הסיגריות

ונשמרתם מאוד לנפשותיכם.

דברים שאמר רבנו לת"ח א' כדי שיפסיק לעשן. הטענה הראשונה היא "למה אתה הולך לקנות סיגריות" ומה שלוקח מאחרים הרי זה רק יחידים, אבל כשאתה קונה, אתה מעשן בכמויות, כי כשיש בכיס כבר מעשנים... [וכמו שמספרים שבפולין הי' חוק שאסור לקנות י"ש בבוקר כדי שלא ישתכרו לפני שמתחילים לעבוד, ואם תטען מה יועיל עכשיו החוק, הרי הוא יכול לקנות אחר הצהריים וישאיר לבוקר, התירוץ הוא שאין כזה דבר כי אם יש אצלו י"ש, אין חשש שישאיר עד הבוקר... בלילה כבר לא יהי' זכר מזה], וכך גם כאן אם יש בכיס בסוף אין זכר מזה...

אני לא זוכר בכל משך חיי שעישנתי סיגריא, ובכל זאת אני לא יותר בריא מאחרים, ואני לא פחות עצבני מאחרים... יש לכם טעות, יש לי יצר הרע כמוכם, ואולי עוד יותר... ב"ה כל אחד הקב"ה נתן לו סייעתא דשמיא.

אם אתה רגיל לעשן עשרים סיגריות ליום, תעשן עשר, ואחרי כמה שבועות שתרגל לעשן, תרד לחמש, ומחמש יהי' שתיים, ושתיים כבר לא יזיק לך. ולהפסיק באופן חד פעמי יותר קשה. העיקר הוא שיש דברים שהאדם שולט עליהם ויש דברים שקשה לו לשלוט, ובהו הרי האדם שולט על עצמו!

המציאיות היא וכך השכל מחייב שזה מזיק לבריאות, כיון שנעשה לו כתם על הריאות, ובשנים קודמות זה באמת לא הי' מזיק כי אנשים היו יותר בריאים, והכל הי' יותר קל, וכך יש הרבה דברים שנשתנה בגלל המציאות,

תפסיקו לעשן!!

ה' יעזור שבזכות זה תלמדו יותר טוב, ותקיימו את המצות יותר טוב, וממילא תחיו יותר טוב, ותוכלו לחתן את הילדים יותר טוב, הכל יהי' בסדר.

ולא צריך לחשוב שזה כבר אבוד, והגוף כבר ניזוק, כי אם תפסיק, אחרי זמן קצר תרגיש יותר טוב, וכשמפסיקים לעשן מסתמא במשך זמן קצר הגוף מתנקח.

תקח את עצמך בידים! ולאט לאט, בהתחלה יהי' קשה אך לאט לאט יהי' יותר ויותר קל, עד שתפסיקו לגמרי.

מקום ברכת האורה

מובא בשם הגרי"ז זצ"ל שצריך לברך ברכת האורה מיד לאחר אל יחסרנו ולענות אמן לאחר ברכת האורה, ולא לענות אמן אחר אל יחסרנו ודייק זה ממש"כ ברמב"ם הל' ברכות (פ"ב ה"ו) "ברכה רביעית צריך להוסיף בה ג' מלכויות וכשמברך האורה אצל בעל הבית מוסיף בה ברכה לבעל הבית כיצד אומר יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ובעולם לעולם הבא" וכו'. הרי שזה חלק מברכה רביעית וכע"ז כתב גם באבן האזול (על הרמב"ם שם) עיי"ש.

ויל"ע דהרמב"ם ממש"ך: ויש לו רשות להוסיף בברכת בעל הבית ולהאריך בה, וקשה לומר דזמן עניית אמן היא תלוי כפי כמה שיוסיף בברכת בעל הבית, ועוד יל"ע דהרמב"ם בסדר התפילות לא מזכיר בברכת המזון את ברכת האורה, ואם זה נ"מ בדין ברכה רביעית למה הרמב"ם לא הביא שם בנוסח הברכה הרביעית את ברכת האורה.

והנה מדאמרינן בברכות (מו, א) דאורח מברך כדי שיברך לבעל הבית, משמע כהרמב"ם שזה המשך לברכה רביעית, דאל"כ אע"פ שאינו מברך ברהמ"ז הוא יכול ברכת האורה, אמנם באבודרהם נראה דאין זה שייך לברכה אלא זה כמו הרחמן עיי"ש. (מלא פי תהלתך עינינו בתפילה)

ספק אם בירך ברהמ"ז

בשו"ת רעק"א ח"א סימן ו'. מביא במי שנסתפק אם בירך ברהמ"ז והדין דמברך מספק, אם יכול להוציא לאחר שהוא מסופק ג"כ בזה מדין ס"ס, ספק שמא המברך כתה הוא לא בירך עדיין, ואת"ל בירך שמא השומע ממנו ג"כ כבר בירך עכ"ה.

יל"ע אם ספיקו הוא דלכתחילה יעשה כן או לענין דיעבה, ואולי אף לכתחילה יש סברא דעדיף שאחד יכנס לספק ברכה לבטלה ולא שניהם יברכו ויכנסו לספק ברכה לבטלה.

ובעצם הדבר דפשיטא להגרע"א וכן מבורר מהאחרונים שהביא בהמשך דבריו, דס"ס מהני לפטור ממצוה יל"ע בזה דמה שמצינו להקל בספק ספיקא הוא להתיר ספק איסור, אבל מנא לן דס"ס מהני שיפטור מלקיים מצוה מספק.

ויש להוסיף דהנה למשל בספיקא דרבנן כשיש לאחד ספק אם קרא פרשה שני' של קריאת שמע הואיל והוא ספק דרבנן אינו צריך לקרות מספק, אך מ"מ אם כלפי שמיא גליא שלא קרא פרשה שני', הרי לא יקבל שכר, כיון שלמעשה לא קרא. וא"כ בספיקא דאורייתא דמחוייב לחזור ולברך, מנ"ל דכשיש ס"ס פטורו כיון שיכול להיות שיפסיד את המצוה אם באמת לא יצא עדיין, שזה יכול להיות פטור מעונש אבל לא נעשה בזה עדיין קיום מצוה.

הערה אחרי ברכת המזון

כמה מופלא הדבר לראות כמעט כל שבת אחר ברכת המזון רבינו מעיר איזה הערה, שכן דרכו של רבינו כל דבר שאומר ברכה או זמירות חשוב על הדברים בעיון. ונדפסו זמירות שבת קודש אילת השחר עם ביאורים והערות על ברכת המזון.

ברכת המזון מתוך ברכון

(כסלו תשע"ה) אברכים שואלים רוצים לעשות דבר חיזוק לזכות חבריהם שיפקד בזש"ק, אמר רבינו שמרן הרב שך זצ"ל היה אומר לברך ברכת המזון מתוך ברכון.

ורבנו שליט"א מקפיד מאוד בזה לומר ברכת המזון מתוך ברכון או סידור [ומחזיקו בידי ולא מניחו על השולחן מחשש תולעי ספרים]

נוסח הרחמן

שמעתי מרבינו שאומר בהרחמן הוא יברך וכו', את יוצאי חלצי וזיווגם, דהא הזורים שבאו למשפחה לא כלולים בזרעי. (כ' צדיק כתמר יפרח) [א"ה מרן הגרמ"ק מאד נהנה מכך]

בונה ירושלים

בברכת ירושלים בברהמ"ז אומר בונה ירושלים אמן משמיט תיבת ברחמיו ואומר בנשימה אחת תיבת

אמן כנוסחת הגר"א.

בדרך כלל לא אמר בשבת הרחמן והי' מסיים הברכה אל יחסרנו ובשנים אחרונות לפעמים אומר עד הסוף וסיפר מהגרי"ז שנהג כד' הגר"א לא לומר הרחמן בשבת עד שפעם שהה באכסניא וחמותו ששהתה שם תמחה היתכן שאינו אומר הרחמן ומאז החל לומר אף בשבת.

ונראה לכאורה שכך מנהג רבינו כשאחר עמו שעוקב אחריו אומר עד הסוף.

אכל מזונות או פירות מז' המינים ונתחייב בברכה מעין ג' ואכל פרי או שתי משקין שברכתך בורא נפשות איזה מהן יברך ראשון?

המ"ב בסי' ר"ב סי"א בביה"ל ד"ה ברכה אחת הביא בשם הפמ"ג דיברך המעין ג' קודם דהיא חשובה.

ויל"ע בזה דהנה המג"א בסי' קס"ה סק"ג כתב בשם המהרש"ל בתשובה סי' צ"ז דמי שאכל ונתחייב בברכה אחרונה והטיל מים ונתחייב באשר יצר, מברך תחלה אשר יצר דהיא תדירה ותדיר קודם והביאו המ"ב בסי' ז' סק"ב, והגרעק"א שם בסי' ז' ס"א נסתפק אם הטיל מים קודם ברהמ"ז מה קודם האם אשר יצר קודם תדיר עדיף, או ברהמ"ז שהוא דאורייתא קודמת דאפשר דאורייתא לגבי דרבנן היא כמו מקודש, ותליא באיבעיא דהש"ס בזבחים "תדיר ומקודש מה עדיף" ופסק הרמב"ם דיכול להתקיים מה שירצה וישא"ר בצ"ע לדינא, ועי' בצל"ח בברכות ריש פרק אלו דברים דף ג' ע"ב שכתב דמצוה דאורייתא כנגד תדיר הוא בגדר תדיר ומקודש, ועי' בשא"ג סי' כ"ב שחולק וס"ל שאין דין קדימה של דאורייתא לגבי דרבנן, שדרבנן לגבי דאורייתא הוא כמו מידי דרשות ואפשר להקדים עשיית מידי דרשות לפני קיום מצוה דאורייתא. ולהלכה יברך קודם אשר יצר, חדא דאפילו אי ברהמ"ז חשיבא מקודש מ"מ הוא בעיא דלא איפשיטא אי בתדיר ומקודש יקדים למקודש ופסק הרמב"ם דאיזה מהם שירצה יקדים, שנית דיש צד באחרונים שצריך להקדים אשר יצר מדין תדיר.

ולכאורה ה"נ הרי בר"נ תדירה יותר ממעין ג' וא"כ אולי יקדים בר"נ קודם תדיר עדיף ובפרט למאי דקיל"ל לעיקר דינא דברכה מעין ג' דרבנן וגריעא מברהמ"ז וכן שמעתי להלכה מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דאיזה מהם שירצה יקדים כדמוכח ברעק"א ועי"ש מש"כ לדון בזה הגר"ב זצ"ל. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' נ"ז)

טעה וברך בפה"א על פה"ע ולפניו פה"א

מעשה באחד שהיו לפניו כמה מינים דפרי העץ וכמה מינים דפרי האדמה וחפץ לאכול לכולם, ונטל פרי העץ ודעתו היה לברך עליו בפה"ע ולפטור את כל פה"ע, ואח"כ לברך בפה"א ואיתקיל מילוליא וברך על פה"ע בפה"א.

והנה לכאורה כיון דקיל"ל דאם בירך על פה"ע בפה"א יצא א"כ ה"נ נפטרו כל פה"ע בברכה דפה"א כיון שהוא היה מכוון בברכה זו לפטור את פה"ע. אלא דלענין פרי האדמה לכאורה צ"ע אי נמי נפטרו בהך ברכה דפה"א כיון שהיו לפניו ודעתו לאכלן וזה ברכה הראויה להם, או דאחר דהוא כיון בברכה זו לפטור לפה"ע בלחוד ואח"כ לברך על פה"א ולא רצה להוציא בברכה זו לפה"א, א"כ י"ל דיברך תו על פה"א בפה"א.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דלכאורה כן נראה דיברך שנית על פה"א בפה"א.

ואפשר שזה תלוי בספק שהביא רעק"א בסי' ר"ו ס"ה בשם התבואת שור יור"ד סו"ס י"ט במי שלפניו כמה מינים של פרי העץ וברך בפה"ע לפטור הכל ועל מין אחד טעה וחשב שהוא פה"א וכיון שאח"כ יברך עליו בפה"א ואחר שברך בפה"ע נודע לו שגם זה פה"ע האם חוזר ומברך עליו דשמא כיון דסו"ס בירך בפה"ע שזוהו ברכתו הראויה א"כ חייל ג"כ על זה, ולא דמי לנמלך כיון שהיה בדעתו לאכול ולא נתחדש לו כלום וא"כ ה"נ כיון שברך בפיו בפה"א שזוהו הברכה הראויה לפה"א והיה בדעתו לאכול חייל הברכה גם על פה"א.

אמנם בשם הגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי לחלק דהתם בירך סתמא ודעתו שהברכה תועיל עד כמה שהיא יכולה להועיל אלא דטעה וסבר שעל פרי זה אין מועיל הברכה ולקושטא מועלת גם ע"ז, אבל הכא שידוע שיש ב' מינים שאין ברכותיהן שוות ודעתו היתה לברך על פה"ע ולא על פה"א אלא שאיתקיל מילוליא בזה כיון שכונתו היתה רק לפה"ע ולא לפה"א אין הברכה עולה ע"ז וצריך לחזור ולברך. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' י"א)

בדין יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה

אם שתה רביעית יין ורביעית משאר משקין, ברכת מעין ג' של היין פוטרת מבורא נפשות, והסתפק השע"צ סי' ר"ח סק"ע בשתה רוב רביעית יין איך יעשה לענין ברכה אחרונה דמשקין דהרי יש דעות דסברי שאפילו על רוב רביעית צריך לברך מעין שלש ולשיטות אלו הרי אינו יכול לברך ב"נ על המשקין, אלא שלמעשה המנהג מספק לברך מעין ג' רק על רביעית יין, אבל עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וא"כ וכי מפני שאין אנו יודעין לברר ההלכה יחוייב עי"ז לברך ב"נ וצ"ע.

ובספר עמק ברכה הלכות ברכת הנהנין אות ה' הקשה על השע"צ דהרי ברכת היין דמעין ג' דפוטרת שאר משקין אין פירושו דכשתה יין אינו חייב בבורא נפשות על המשקין, אלא פירושו דהברכה מעין ג' של היין פוטרת את החיוב ב"נ כי הספד נפטר בברכת העיקר, וא"כ היכא שבוועל, אינו מברך ברכה אחרונה על היין כגון ברוב רביעית שאינו מברך מטעם ספק ממילא שוב חייב בב"נ על המשקין דאין מה שיפטורנו, ולדבריו ה"ה אם אינו יכול לברך מעין ג' משום איזה אונס שהיא כגון שאינו יודע הברכה ואין לו מי שילמדנו ה"נ יברך ב"נ על המשקין אפילו ששתה רביעית יין דס"ס אינו נפטר בברכה אחרת.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א ליישב סברת השע"צ, דהנה מי שאכל פירות או שתה משקין בתוך הסעודה דקיל"ל שהפירות נטפלים לסעודה ויוצא בברהמ"ז על הכל, בזה ודאי דאף אם אינו יכול לברך ברהמ"ז משום איזה סיבה שהיא לא יברך ב"נ על הפירות משום שאילת הפירות נטפלים לגוף הסעודה ואין להם כלל חיוב עצמי של ברכה אחרונה דב"נ כ"א חיוב ברכה דסעודה דהוא ברהמ"ז, וא"כ ה"נ ס"ל לשע"צ דהא דשאר משקין נטפלים ליין אין פירושו שרק החיוב ברכה של זה נטפלת לזה, אלא דשתיית המשקין טפלים לשתיית היין והוא כסעודה על היין ואין למשקין חיוב עצמי של ברכה כלל אלא כל עיקר חיוב ברכה אחרונה דידהו זהו מעין ג' ולא ב"נ, וא"כ לשיטות הפוסקים דעל רוב רביעית מחויב במעין ג' ה"נ דאינו יכול לברך על המשקין ב"נ אע"פ שבפועל מספק לא יברך מעין ג' וכמש"כ השע"צ. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' י"ב)

והגה"צ רבי זאב איידלמן זצ"ל אמר דלפ"ז לכאורה אם שתה מים מתחילה ואח"כ שתה יין, ככה"ג ברכה אחרונה דיין לא נפטור כיון דאין שתיית המים טפלה ליין, ומסתמית הפוסקים נראה דבכל גוויי פוטרת ומשמע שהברכה רק פוטרת ואינו דין בעצם השתייה דנטפלת. (שם עמ' מח)

התחיל לברך ברכה אחרונה

שאלה: מי שאכל באמצע סעודתו פרי, ושכח והתחיל לברך ברכה אחרונה, במקום שברכת המזון יפטרנו, מה עליו לעשות האם יגמור ברכתו או שיאמר ברוך שם וכו'?

תשובה: ע"פ המבואר לעיל בקטע הקודם דהם נטפלים לברכה, דהוא גדר דברכה לבטלה וא"כ יצטרך לומר ברוך שם.

אלא דיש להבין לכא' דיסיים הברכה כיון דכבר אמר שם ומלכות ואח"כ יאמר ברוך שם, אלא דיש לדון אם ברוך שם מהני רק בשוגג או אף במזיד ואם נימא דבמזיד לא מהני ברוך שם, א"ש דאם ימשך הברכה כבר הוי מזיד ולא יועיל אמירת ברוך שם. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ישיבת נחלת דן

הוקמה בקיץ תשע"ו ע"י ישיבת בית מדרש עליון שבראשות הגאון רבי ירחמיאל אונגריר שר שליט"א. רבנו שלח את ברכתו למעמד הפתיחה ע"י הגרמ"ב זילברברג שליט"א וכך אמר:

"הקמת ישיבה יש שבזה משום להגדיל תורה והאדירה, ואמרו חז"ל בסנהדרין שזכה עמרי למלכות מפני שהוסיף כרך בא"י ואפי' שא"א לדעת מי האנשים שיבאו לשמה. ודאי שהמוסיף כרך של תורה באר"י שזכו גדולי".

והוסיף שהמקיים ישיבה אפי' אם יצא משם רק ת"ח אחד כמה גדול דבר זה, ובפרט שמקווים שיצאו הרבה ת"ח זה שמחה גדולה מאוד. וכל אלו ששותפים לזה א"א לשער את שכם.

ישיבת נחלת שלמה

ישיבת "נחלת שלמה" בקרית הרצוג בבני ברק בראשות הרה"ג ר' אברהם ארלנגר שליט"א נוסדה בשנת תשנ"ו בעידודו ובהכוונתו של מרן ראש הישיבה שליט"א.

ראשיתה של הישיבה החלה בתקופה בה היו בני ישיבות רבים שבקשו ישיבה שתהווה עבורם מקום שלבו חפץ בו. ישיבה שתבין ללבם של אלו שנמצאים בישיבות אך דווקא ההמוניות והכלליות גרמה להם לחוש כי הם היו יכולים יותר, לו הייתה להם ישיבה שתלווה אותם ותצעיד אותם מעלה מעלה. אז היה זה רעיון חדשני. אך מאז קמו עשרות ישיבות בסגנון דומה שמטרתם לקבל את הבחורים מהמקום בו פחות הצליחו ולמנף אותם. ישיבת "נחלת שלמה" זכתה לברכתו של מרן ראש הישיבה שתמיד התעניין במצבה, דאג לרוחניותם של הבחורים ואף הביא לסיוע רב בכלכלת הישיבה ובבניית הבניין החדש ההולך ונבנה. [אגב כשבקשו ראש הישיבה להשתתף במעמד הנחת אבן הפינה אמר מרן כי אין צורך, כי זה מביא לעין הרע]

בעינו הפקוחה ובהבנה עצומה לבני הישיבות בדור הזה. יעץ לרבני הישיבה בחכמתו כי רבה, בעניינים הנוגעים נפשם. כמה הזהיר וכיוון את ראש הישיבה להימנע ככל האפשר מלהוציא בחור מהישיבה. ישנם בחורים אשר כלו כל הקיצים והוחלט להוציא אותם מהישיבה, ומרן ביקש לנסות עוד פעם אחת וכיום הם אברכים ובעלי משפחות לתפארת. באחת הפעמים כשראש הישיבה ניסה וניסה והרים ידיו ביאוש, אמר לנו מרן: "אם אביו היה עשיר היית עושה עוד ניסיון? והניסיון הזה הוסיף לעולם התורה אב למשפחה מפוארת של בני תורה. רבים הם ההנחיות שקבלו ממרן והכל מתוך אחריות מאוזנת בין טובת הבחור לטובת הישיבה.

במרצת השנים זכתה הישיבה להעמיד כ-400 משפחות של בני תורה שהודות לפעילות הצוות ומסירותם הקימו בתים לתפארת ואף שומרים קשר עם רבני הישיבה עד היום, הן בשיעורים קבועים לבוגרי הישיבה בערי הארץ והן בקשר של התייעצויות וכדו".

במהלך השנים זכינו פעמים לביקורו של מרן רבנו שליט"א, כשהראשון שבהם היה בסיום מסכת של אחד הבחורים כשמרן ראה צורך גדול לחזקו. מאות בתים ואלפי ילדיהם חבים את חייהם למרן שיסוד הישיבה וקיומה היו בנפשו. ודאגתו לכלל הבחורים מהווה עוגן הצלה עבורם ועבור כלל עולם התורה.

ישיבת נתיב התורה

הישיבה הוקמה עבור בחורים שהתקשו בלימודם בשנת תשנ"ד ע"י הרה"ג פנחס אלימלך רונס זצ"ל והרה"ג ר' משה בלוי שליט"א. וכיום היא בראשות בנו הרה"ג ר' משה רונס שליט"א.

בס"ד ח' סיון תשנ"ה. בני ברק יצ"ו. הנה כשנה שנוסדה כאן ישיבה בשם "נתיב התורה" הישיבה נועדה בשביל אלה שלא הצליחו בישיבות אחרות ומטרתם להעמיד ולחנך תלמידים ולקרבתם לתורה וליראת שמים ומנוהלת ע"י אברכים המתמסרים לזה ומעודדים הבחורים והצעירים שיתמודדו עם הקשיים בהם נתקלים בדרך עלייתם, בס"ד ניכר הצלחה שהרבה מהם טעמו טעם של תורה ועלו על דרך הישר, אמנם כידוע צריך תמיכת הציבור כדי שיוכלו להמשיך עבודת הקודש ויבורכו בזה כל התורמים והמסייעים כי בודאי הם נכללים במשיכ ותומכיה מאשר. הכו"ח למען המצוה.

אהרן יהודה ליב שטינמן

כ' טבת תשס"ו לפ"ק

גם כעת הישיבה ורבניה ממשיכים עבודתם עבודת הקודש ונקוה שהציבור ידע להעריך את הענין החשוב לתמוך בהנ"ל ויבורכו התומכים והמסייעים בברכת "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת".

ובה' אב תשס"ח הגיע רבנו לישיבה לפתח תקוה למסור בה דברי חזיון. וכן הגיע כמה פעמים לדינרים עבור הישיבה.

ישיבת נתיבות עולם

בליג בעומר תש"מ הוקמה הישיבה לחוזרים בתשובה ע"י הרבנים הגאונים: רבי שמחה כהן שליט"א, רבי יוסף ברוק שליט"א, רבי נחמן בלומנשטוק שליט"א ורבי משה רייכנברג שליט"א, בברכתו ובהכוונתו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל.

במשך השנים למדו בישיבה מאות תלמידים שהקימו ומקיימים בתים נאמנים לה; ולתורתו, ובה' זוכים לעצתו וברכתו והכוונתו של ראש הישיבה, מרן הגרא"מ שליט"א.

רבנו הגיע כמה וכמה פעמים לישיבה לחזק את לומדי התורה דשם. וכמה תלמידים יקרים מבני הישיבה זכו במשך השנים להתקרב מאוד למרן רבנו שליט"א שקיבלם בחביבות יתירה והיו לשומעי לקחו הקבועים.

שיחת רבנו בתמוז תשנ"ח

בעצם כשבאים לדבר לקהל אנשים שיש להם נסיונות קשים בחיים, כל בן אדם יש לו נסיונות קשים, אבל אנשים כאלה שהיה להם דרך אחרת, יש להם נסיונות מאד קשים וממילא "לפום צערא אגרא" מה שיש יותר נסיונות והאדם יותר מתחזק, השכר לזה הוא כפול פי כמה ממה שמקבל אדם עם פחות נסיונות קשים. ובכל זאת חזוק צריך תמיד. - והאר"ך בענין אין לך בן חורין לא מי שעוסק בתורה.

וסיים: **תראה, הנה לדאבונו יש היום כ"כ הרבה צרות, שומעים איך שאנשים נשברים כל כך, ויש דיכאון. אנשים מדוכאים כ"כ ומה מעיק עליהם? הוא מה שיש להם, קנאה, תאוה, וכבוד, דאף אחד אינו נחלה מחמת שהוא לא אוכל מספיק, או משום שאין לו דירה כ"כ יפה, או דברים אחרים שחסר לו. ותשאלו ג"כ אנשים שעוסקים בזה. ותראו ממה נעשים חולים רק מקנאה, תאוה וכבוד. זה העיקר. אך הבן חורין שעוסק בתורה ובמצוות. הוא יש לו אפשרות להתרומם מזה, להיות רחוק קצת מקנאה, תאוה וכבוד. אמנם אי"ז קל כ"כ, אדם כזה הולך בכוון שיכול להגיע לזה. ומה שאדם יתמסר יותר לתורה ולמצוות, יש לו יותר סכויים שהקנאה, התאוה והכבוד לא ישלטו בו, ומה שאדם מתרחק מזה יותר, זה יותר בריא, והוא המאושר! הוא הבן חורין מפני שעוסק בתורה. ומי שאינו בן חורין כזה יש בו לעולם קנאה ותאוה וכבוד. וזה שובר את רוב האנשים. ויש עשירים גדולים, שהם אומללים! אומללים! אמנם הם בריאים אבל הם אומללים! למה, מפני שיש בהם קנאה ותאוה וכבוד. וזה שובר את האדם.**

והאושר הכי גדול הוא, ה"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ובמצוות", ומי שעוסק בתורה ומצוות, אם יעבוד על זה במסירות, לא לרמות את עצמו, הוא יכול להגיע לפחות קנאה. פחות תאוה, פחות כבוד. הוא יגיע לתכלית שלו. ואז הוא יהיה המאושר. והיה בן חורין כל ימיו, שעשה כל הזמן לעצמו, לעצמו האמיתי, שזהו התכלית שנברא בשביל זה, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכניתו, כמו שהביא המסילת ישרים. ואז האדם חי בעולם אחר, כי אם פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה. כתוב על זה במשנה "אשריך בעולם הזה". הוא מרגיש את עצמו כי, אשריך בעולם הזה, ואמנם היום לא מדברים על מדרגות כאלו, כי בזמנינו אנחנו רחוקים מזה, מדרגה של פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה אך מ"מ גם לפי מדרגתנו, מה שפחות שואפים לעניני עוה"י, פחות עבודת של עוה"י, הוא יותר מאושר, וזהו אשריך בעולם הזה. ובעצם כמה צריך האדם להיות מאשר, ולחשוב על דבר זה, אין שזכה להתקרב להקב"ה, ולא כל אחד זכה לזה, והאנשים שנמצאים כאן, כפי ששמעת, היו להם זמנים שהם היו רחוקים מזה. ועכשיו ב"ה הם צריכים לשמוח ממש, אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו. שנתקרבו להקב"ה ויש לנו האפשרות להיות רחוקים משעבוד עוה"י. רק לעבוד לשם הקב"ה. להיות בן חורין מיתי, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ובמצוות.

יעזור לנו הקב"ה שנתקרב יותר ויותר אליו, לעבוד אותו ולהרגיש את החירות ולהיות מאושר, אשריך וטוב לך בעולם הזה ובעולם הבא.

הוספה על מכתב של מרן הגרא"מ שך זצ"ל משנת תשנ"ב - בס"ד י"ג סיון תשס"ה. הישיבה ממשיכה ובמשך השנים יצאו הרבה תלמידים וגם חלק ת"ח לומדים בכללים גם כאלה משפיעים תורה ויראת שמים, ומצוה לתמוך והתומכים יתברכו בכט"ס. א.ל. שטינמן

מכתב ברכה - כבוד ראשי ומנהלי ישיבת נתיבות עולם שלוכט"ס כפי מה ששמעתי מתכנסים תלמידי הישיבה לשעבר לרגל 35 שנה ליסוד הישיבה הק', וחושבים שזה יוסיף חיזוק להתלמידים לשעבר. ובודאי יש כאלה שכעת ממשיכים בלימוד ותורתן אומנותן, ויש אולי גם כאלה שמצבם גרם להם לא יכולים להיות כל ימיהם בלימוד התורה, ואלו ואלו צריכים חיזוק. ויש לקוות שע"י הכינוס יתחזק הקשר בינם לראשי הישיבה וממילא יהי תוצאות חיוביות ללימוד התורה ולהיות ממקיימי מצות כדת. וברכתי אמורה לכולם שיזכו לבתים טובים להקב"ה ולתורתו, ויקויים בהם הברכות הנאמרות ומובטחות לעושי רצונו יתי"ש.

ישיבת סלבודקה

הישיבה הוקמה בארץ ישראל בקיץ תש"ז ע"י מרן הגאון רבי איזיק שער זצ"ל וחתנו הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל, ולאחר מאכן המשיכה ע"י הגאון רבי ברוך רוזנברג זצ"ל והגאון רבי נתן שולמן זצ"ל והגאון רבי עמרם זקס זצ"ל ויבלדח"ט הגר"ד לנדו שליט"א והגרמ"ה הירש שליט"א, הגר"י שורץ שליט"א ושאר ראשי הישיבה שליט"א.

החזון איש

סיפר רבנו, כי מרן החזו"א ז"ל שלח את אחד מבני משפחתו לשמוע שיעורים אצל הגר"י אליעזר פלצינסקי זצ"ל שהיה אז בישיבת סלבודקה. (אעלה בתמר מתורת החזו"א)

שיחות בישיבה

בכלות השבעה לפטירת הגר"ח ברים (אדר תשס"ב) הגיע רבנו לישיבה למסור שיחה לזכרו ונדפס בגליון כאיל תערוג פרי ויקהל תשע"ו. ובכלות השנה לפטירת רה"י הגר"ב רוזנברג זצ"ל (כ"ט שבט תשס"ה) הגיע רבנו לישיבה למסור דברי חיזוק בענין עשית חסד עם הנפטר ע"י עשית תורה ומצוות. וכן היה מגיע רבנו כמעט מידי שנה בשנה בימים הנוראים למסור שיחה בישיבה. ב"ב אב תשס"ו שהמשיכו את הזמן לרגל המלחמה שהיתה אז בצפון, הגיע רבנו למסור בה דברי חיזוק והתעוררות.

רבי עמרם זקס זצ"ל

בעשיית האחרון לחי הגר"ע זצ"ל בא רבינו לבקרו ביקור חולים, וכשביקשו בני משפחתו שיברכנו רבינו מיט אגאנצע רפואה, - רפואה גמורה, שאל אותם רבנו וכי יש חצי רפואה? וכנסתלק בעוה"י, השתתף רבינו בהלוייתו אל אף חולשתו. [אביו של ר' עמרם הרה"ג ר' זלמן זקס זצ"ל היה גר ברח' חזון איש 7 ליד רבנו והיה תקופה שלמד עם רבנו].

ישיבת עטרת ישראל

הוקמה בקיץ תשל"ו ע"י הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א.

בחודש שבט תשנ"ט הגיע רבנו לישיבה למסור שיחה והיה למעמד גדול בכל השכונה ונביא את עיקרי הדברים. [ראה קו' קב חומטים עמ' 11 את הישיחה במלואה]

מן הדברים העיקריים, הוא ידיעת השם, ובעצם האדם יכול לראות ולדעת את השם תמיד, איפה שבן אדם רק מסתכל יכול לראות השגחה של הקב"ה, בפסוק כתוב "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת", "מה רבו מעשיך ה'", מסתכלים בבריאה, רואים שיש מנהיג שהוא משגיח! וכל דבר נעשה רק על פיו.

אבל זה עדיין לא מספיק, כי האדם מתרגל וכבר לא רואה כל כך, אז הקב"ה, מזמן לזמן מביא לבני אדם אפשרויות להכיר ידיעת ה', השגחה של הקב"ה, ומכל מה שרואים אפשר ללמוד השגחה. אם ח"ו קורה מלחמות בעולם, אפי' לא בכלל ישראל, רואים השגחה, "הכרת גויים נשמו ארצות אמרת אך תראי אותי תקחי מוסר", בן אדם רואה שיש מלחמות, יש חורבנות בעולם, אסונות, צריך ללמוד שיש בזה השגחה, זה לא סתם - פתאום קורה אסון, יש הרבה פעמים שיטפון שאלפים אנשים נהרגים - זה השגחה! ומה הסיבה לזה אנחנו לא יודעים, אבל על הכל יש השגחה, והרבה פעמים רואים הצלות באופן מיוחד, אפשר ללמוד מזה השגחה. אמנם גם את זה לא רואים יום יום, אבל אם בן אדם רוצה הוא יכול לראות מהחיים שלו, מהעבר שלו, כמה פעמים היה אצלו הצלות, או ח"ו הפוך, הכל בהשגחה.

בחז"ל ראינו, שהרבה פעמים יש בחז"ל בגמ' "סיפורים", ולכא"ו סיפורים זה סיפורי מעשיות, אך הרי בסיפורים שהגמ' מביאה כתוב ע"פ רוב "תנו רבנן", תנו רבנן זה ברייתא, לימוד, רבנן למדו, גם את הסיפורים רבנן למדו ולא סתם סיפרו סיפורים אלא למדו! וכל הברייתות צריך ללמוד, אך ברייתא אחת נראה לעמוד עליה עכשיו.

בשבת (דף נ"ג ע"ב) מביאה הגמ' ת"ר מעשה באחד שמתה אשתו ולא היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו נס ונפתחו לו שני דדין כאשר והניק את בנו, אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה, דבר נורא! כזה נס! לא היה לו שכר ליתן למינקת, ועשה הקב"ה שהניק את בנו, כזה נס! אמר ליה אביי, אדרבה! "כמה גרוע אדם זה שנשנתו עליו סדרי בראשית". ע"כ הגמ'.

ולכא"ו בעינינו יפלא מאד סברת אביי, האם כזה נס קורה לאדם גרוע, האם שמענו כזה דבר, שאיש כזה גרוע. יקרה לו נס כזה? הרי אדרבה מה שנשנתו עליו סדרי בראשית זה מורה על נס יותר גדול, וא"כ היה צריך להיות אדם גדול מאד כמו שאומר רב יוסף.

ואפשר לומר ביאור בזה כך: כי זה בודאי שכל המצבים שמביאים לאדם הוא צריך ללמוד מזה ידיעת ה', הוא צריך ללמוד מזה השגחה, ולעלות, ולעלות

יותר ויותר, כי גם בזה שייך לעלות, דהיינו להבין יותר את ההשגחה, ובכל מעשים שרואים שקורה בבריאה צריך לעלות מזה ולגדול.

ובאדם זה, כנראה שהילד נגזר עליו שיחה, וכמו שרואים באמת שעשה הקב"ה שנשאר הילד לחיות, וכל הנידון היה - איך הוא יחיה, ויש בזה אפשרויות, או שהקב"ה ישנה את מעשה בראשית, או שהקב"ה יתן לו פרנסה, ויהיה לו שכר למינקת, ואי"ו דומה למעשה עם ר' אלעזר בן פרת כי שם נגזר שלא יהיה לו פרנסה, אבל כאן הרי הילד היה צריך להתפרנס והיה צריך להיות לו מזונות. רק השאלה איך, ואם יקבל הילד מזונות בדרך רגילה או לא, זה כבר תלוי בדרגתו של האבא.

והאבא שצריך לעלות, אם היה צריך לעלות על ידי שיראה שכל מה שקורה אתו יראה בזה השגחה, יראה בזה גדלות השם. ויעלה בזה, אז מה צריך לעשות כזה דבר שיהיה אצלו שינוי ממעשה בראשית, תעשה לו שיהיה לו פרנסה, ומה ילמד את ההשגחה של הקב"ה?! ממה שהקב"ה נותן לו פרנסה. מזה יראה את ההשגחה של הקב"ה, ולמה צריך לעשות לו שינוי ממעשה בראשית, משמע שדוקא ע"י שינוי ממעשה בראשית הוא ילמד השגחה, ובלי זה לא ילמד השגחה, ולכן אומר אביי "כמה גרוע אדם זה" ולא אמר שאינו אדם גדול, בודאי הוא אדם גדול. אבל גדול כזה, הוא גרוע בגדלות, שצריך ללמוד ההשגחה כדי לעלות רק ע"י שינוי ממעשה בראשית. ולמה לא יכול ללמוד מחיי יום יום - גדלות, זה הטענה של אביי... עכ"פ מה שאנו רוצים לומר בזה, שבן אדם צריך להסתכל, ורבנן בשביל זה עשו מזה ברייתא. הביאו ברייתא ולמדו בזה, כמו שרואים, רב יוסף למד, אביי למד, כי זה היה לימוד שלם. איך לגדול, איך להכיר את הבורא, השגחה של הבורא. אנחנו יודעים שכל אחד ואחד, יכול לראות ממש כל יום ויום, הרי היום יש עיתונים, והם נכנסים לכל אחד בראש ורואה כל יום מה שקרה בעולם, וזה היה צריך להביא שבן אדם יעלה, ומכל מה שיודע וכל מה ששומע צריך לראות גדלות ה'. האיך ההשגחה של הקב"ה במה שמנהיג את כלל ישראל, האיך ההשגחה במה שמנהיג את כל אחד ואחד, איזה מצבים! כאן אתה רואה איך שהיה יכול לקרות מי יודע מה, ממש כל יום ויום רואים חסדי ה'. ואם בן אדם לא גדל, זה חסרון, ובאדם גדול כזה, אפי' שמדברים של חיי יום לא מספיקים כדי שיתעלה, רצו לתת לו לכה"פ אפשרות שישתנו מעשה בראשית. ואנחנו לא בדרגה כזאת ורחוקים מדרגה זו.

וכשבן אדם מסתכל על כל דבר ודבר והוא רואה בזה השגחה, ממילא הוא יכול לעלות בכל הענינים! כשהוא לומד תורה, כשעושה מעשה מצות, הכל יראה עם זה ביחד השגחה של הקב"ה. אז ממילא גם מעשה המצות יהיו אחרת, ולימוד התורה יהיה אחרת, וגם אי אפשר לבא לזה רק ע"י תורה ועל ידי מעשה מצות, דאחד כלול בשני. וכל אלה שנמצאים ב"ה בין כתלי הישיבה, יש להם אפשרות, תראו כי לבן אדם מהשוק אי אפשר לדבר בכלל, הוא לא יודע מה זה ידיעת ה', לא יודע מה זה השגחה, ועושה דברים בלי מחשבה, בלי כלום. אבל בני תורה, שנמצאים בין כותלי הישיבה, הם צריכים ללמוד כל דבר להוציא מסקנא שיהיה להם תועלת, לעליה ברוחניות, לעליה בתורה, לעליה ביראת שמים, לעליה בידיעת ה'.

וכל אחד ואחד יהיה מאושר שנמצא בישיבה, כי הם השנים הכי מאושרים, וכל אחד צריך לשמוח, ולראות להשתדל לנצל את הזמן, לעלות בתורה, ביראת שמים, בידיעת ה', להסתכל על כל החיים - כל מה שרואים, להסתכל האיך שיש בזה השגחה. ובזה שרואים איך שהקב"ה מנהיג את העולם רואים איך שצריך להיות בן אדם. איך שצריך להתנהג. כי הרי צריך ללמוד מהקב"ה, כמ"ש מה אני אף אתה, לכן כל הדברים ששייך ללמוד מהקב"ה צריך לעשות, וזה צריך ללמוד איך ללכת בדרכי ה', ולעלות.

יעזור הקב"ה שכל אחד יעלה באמת בתורה ויראת שמים, יעלה בידיעת ה', יעלה להסתכל על כל הדברים במבט של רוחניות, לא שטחי, רק לעבוד על זה, ולעלות, ויעזור הקב"ה לכולם.

מחנה בני תורה

הנה כיובל שנים שנערך ע"י הישיבה הקדושה בראשות הגאון הגדול הגרמ"מ שליט"א "מחנה בני תורה" לקרב אלפי בחורים לעולמה של תורה, ורבנו טרח ליסוע כמה וכמה פעמים לדבר בפני הבחורים. [נפ"א אמרו לרבנו שלא צריך לטרוח לתת יד אחרי הדרשה לכל הבחורים, אבל רבנו רצה לתת לכל אחד את ידו הקדושה לקרבו ליר"ש].

ישיבת עטרת שלמה

הוקמה ע"י הגרש"ב סורצקין שליט"א בקיץ תשע"ד, ורבנו הגיע לכבוד הכנסת ספרי התורה בתשרי תשע"ז. לחזק את העוסקים במלאכת הקודש בהחזקת אלפי אברכים ובחורים באהלה של תורה. [אודות רשת הכוללים עטרת שלמה והישב"ק יבוא אי"ה במאמר נפרד]